

ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ І ДІЯЛЬНОСТІ СЛОБІДСЬКИХ КОЗАЧИХ ПОЛКІВ У XVII – XVIII ст.

Доповідач: Семенов В.М., к. держ. упр., доц. кафедри права

У сучасній юридичній літературі для характеристики органів державної влади та місцевого самоврядування використовується термін основи організації та діяльності. Він включає: правову, територіальну та фінансово-матеріальну основу організації та діяльності органів публічної влади.

Правова основа являє собою сукупність правових норм, що регулюють суспільні відносини, які виникають у процесі організації й функціонування органів публічної влади, закріплюють елементи їх організації і діяльності.

Територіальною основою організації та діяльності органів публічної влади називається певна частина соціального, природного (у тому числі природно-ресурсного та екологічного), економічного, інфраструктурного, культурно-історичного і просторового потенціалів країни, що перебуває в юрисдикції загальнодержавних чи місцевих органів публічної влади.

Матеріально-фінансова основа – це майно та грошові кошти, що використовують органи публічної влади в поточній діяльності, при здійсненні своїх функцій і повноважень.

Ці категорії цілком можливо використати у ретроспективних дослідженнях стосовно органів публічної влади, що існували на території України в історичному минулому. Як приклад розглянемо основи організації і діяльності Слобідських українських полків у другій половині XVII – XVIII ст.

До складу Слобідської України входило п'ять козачих полків: Ізюмський, Острогозький, Охтирський, Сумський та Харківський. В адміністративному та військовому відношенні вони підпорядковувались белгородському воеводі, Розрядному приказу, а з 1688 року Посольському.

Перший слобідський полк (Острогозький) сформувався 1652 р. з уже діючої козацької структури переселенців на чолі з чернігівським полковником І. Дзиньковським. Оформлення трьох інших полків – Сумського, Охтирського і Харківського – пов'язане з реформою російських збройних сил в 50-х рр. XVII ст. Тоді було утворено напіврегулярне помісне військо – Белгородський полк, а в його складі "черкаські" (українські) полки. Приблизно в цей же час стихійно виникали також інші полки: Колонтаївський, Зміївський, Воронежський, але проіснували вони не довго [2, с.14]. Ізюмський полк було утворено дещо пізніше.

Московський уряд навмисне не об'єднував слобідські полки під управлінням однієї особи з середовища українців, звертаючись до кожного полку окремо і намагаючись, щоб серед слобідських козаків не виробилось почуття окремої територіальної цілісності. Документальною (тобто правовою) основою автономії Слобожанщини були царські "жаловані" грамоти. Першу таку грамоту дістав у 1652 р. Острогозький полк, у 1669 Харківський, Сумський та Охтирський, а у 1670 р. Ізюмський полк. Ці грамоти надавали право власного козацького устрою, свободу від податків на землю, право вільної торгівлі та викурювання горілки [1, с. 219]. Саме, зазначені, "жаловані" грамоти можна визначити як головні правові основи організації і діяльності слобідських полків. Бо саме в них визначався рівень автономії та система організації влади. Зазначені документи можна визначити як "конституційні" для козачих полків Слобожанщини, бо вони визначали як територіальні так фінансово-матеріальні основи організації і діяльності цих полків.

Таким чином можна зробити висновок про те, що правові, територіальні та матеріально-фінансові основи організації і діяльності українських слобідських козачих полків містилися в царських "жалованих" грамотах. Такий метод досліджень цілком можливо використовувати і для інших періодів історії держави і права України.

Література:

1. Дорошенко Д.І. Історія України у 2-х томах. Том II (від половини XVII століття). – К.: Глобус, 1991. – 349 с.
2. Маслійчук В.Л. Козацька старшина Харківського слобідського полку 1654-1706 рр. Харків: Ун-т внутр. справ, 1999. – 124 с. (Харківський біографічний словник)